

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Тильчика В'ячеслава В'ячеславовича на дисертацію Козлової Юлії Сергіївни на тему: «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Вивчення змісту дисертації, анотації до дисертації та наукових праць Козлової Юлії Сергіївни дає підстави зробити висновок про актуальність обраної теми, достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень та висновків, що виносяться на захист, їх практичну значущість, а також про глибокий аналіз питань, що стосуються визначення особливостей діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Обрана дисертантом тема для дослідження є дійсно актуальною і торкається широкого кола питань адміністративного права. Україна йде шляхом глобальних фінансових та економічних перетворень, поштовхом для яких стала збройна агресія росії проти України. Ключове місце в економічній безпеці держави посідає створення – дієвого та ефективного інституту державного фінансового моніторингу. Держава відіграє значну роль у становленні зазначеного інституту, шляхом створення відповідної інституціональної та функціональної складової останнього. Саме інституціональна складова розвитку інституту державного фінансового моніторингу на сьогодні є найбільш не досліджуваною та такою, що потребує свого перегляду в напрямку визначення вектору розвитку та підвищення ефективності функціонування. Одним із таких суб'єктів є Національний банк України правовий статус та специфіка діяльності якого в якості суб'єкта державного фінансового моніторингу є мало дослідженою та такою, що потребує свого сучасного опрацювання із врахуванням всіх змін, які відбуваються в суспільстві. Саме на вирішення цього завдання і спрямоване

дане дисертаційне дослідження, що свідчить про його актуальність, практичну значимість і науково-теоретичну цінність.

Обрана тема дисертаційного дослідження спрямована на реалізацію основних положень законів України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про банки і банківську діяльність»; постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку збору, обробки і аналізу інформації щодо результатів діяльності суб'єктів фінансового моніторингу, інших державних органів, що беруть участь у роботі системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, схвалення та оприлюднення результатів національної оцінки ризиків та здійснення заходів за її результатами», «Деякі питання організації фінансового моніторингу», «Деякі питання єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації»; постанов Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу», «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу до установ за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу», «Про особливості здійснення виїзних перевірок у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів

(санкцій) під час карантину», «Про заходи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в зв'язку із запровадженням додаткових обмежувальних протиепідемічних заходів», «Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану»; Стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018–2024 роки, затвердженим рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 27 лютого 2018 року, і Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454.

Таким чином, викладене вище свідчить, що обрана автором тема для дослідження і поставлена мета присвячені дійсно актуальній проблемі, вирішення якої допоможе знайти сучасний підхід до удосконалення адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу і приведення нормативно-правових актів, що його регулюють, до вимог і стандартів провідних міжнародних інституцій в цій сфері.

Наукова новизна отриманих дисертантом результатів полягає в тому, що містить сучасні погляди на сутність та особливості адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу із врахуванням специфіки побудови фінансової системи України та відповідних правових інструментів, які застосовуються для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, що дало змогу запропонувати слушні пропозиції та рекомендації до чинного законодавства.

Аналіз рецензованої дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження авторка досягнула визначеної мети та дала відповіді на поставлені завдання. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Доволі цікавим є підхід, щодо обґрунтування, змісту адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу – є сукупність його структурних елементів, які мають тісні взаємозв'язки й обумовлюють дію один одного. Доведено, що правосуб'єктність Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу нами не розглядається в якості змістовної складової його адміністративно-правового статусу. Разом із тим правосуб'єктність має настільки тісні зв'язки з правовим статусом особи, що не може бути проігнорована як правова категорія в контексті розкриття сутності та змісту адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Це пов'язано із тим, що поза наділенням особи правосуб'єктністю, вона не може в подальшому набути й правового статусу суб'єкта відповідних суспільних відносин, тобто реалізовувати у їх межах відповідні його змістовні складові. У такому випадку з'ясування сутності й особливостей правосуб'єктності особи надасть можливість визначити змістовні складові її правового статусу. Запропоновано авторське визначення адміністративно-правового статусу Національного банку як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Зазначено, що в якості змістовних елементів адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу слід розглядати мету його діяльності в даній галузі суспільних відносин, завдання та функції, а також компетенцію й юридичну відповідальність його працівників.

Досить цікавим та таким, що відповідає вимогам сьогодення, є проведений автором порівняльний аналіз основних історико-правових етапи

запровадження фінансового моніторингу в Україні. В результаті проведеного аналізу дисертантка доходить висновку, що Україна пройшла значний історичний шлях запровадження фінансового моніторингу, протягом якого було прийнято три базових закони України, що визначали правові засади такої діяльності й послідовно змінювали дію один одного. Обґрунтовано, що в якості початкового етапу запровадження фінансового моніторингу в Україні слід вказати 2002 рік, коли було прийнято перший з таких базових законів. З'ясовано, що запровадженню фінансового моніторингу в Україні сприяла діяльність таких міжнародних організацій як Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL). Проаналізовано підстави та наслідки включення та виключення України із так званих «чорних» і «сірих» списків даних міжнародних організацій. Встановлено особливості функціонування інституту фінансового моніторингу в Україні в умовах воєнного стану.

З позитивного боку слід відмітити розроблені автором пропозиції, щодо внесення змін до чинного законодавства, що буде сприяти покращенню діяльності щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом. Позитивним є те, що зроблені автором висновки не є голослівними, а базуються на комплексному порівняльному аналізі різних наукових точок зору та узагальнення значного масиву нормативно-правових актів.

З аналізу дисертації видно, що авторка досить активно використовувала системно-структурний та структурно-функціональний методи наукового дослідження, що проявляється в обґрунтуванні значної кількості класифікацій та диференціацій різноманітних явищ правової дійсності. При цьому з позитивного боку слід відмітити той факт, що авторка не просто формулює власну класифікацію або ж диференціацію, а робить це на основі глибокого аналізу та критики уже наявних наукових підходів і

положень чинного законодавства, що підвищує наукову цінність зроблених ним висновків.

Таким чином, з урахуванням зазначеного можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому розв'язанні конкретних питань.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом чинного законодавства, а також проектів нормативно-правових актів, що стосуються тематики дослідження.

У першу чергу, з позитивного боку слід відмітити надзвичайно чітке та правильне визначення авторкою роботи об'єкта та предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Зазначимо, що правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило авторці зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою та донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму і зробити дисертацію реальним внеском в науку адміністративного права.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр як загально-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження, а саме: історико-правовий, діалектичний, формально-догматичний, логіко-семантичний, функціональний, структурно-системний, герменевтичний, припущення, критичного аналізу. В роботі також використані і інші методи наукового пізнання: аксіоматичний, метод аналізу та синтезу, дедукції та індукції, що забезпечило системний підхід до обраної тематики. Усі перераховані методи автор застосовував у взаємозв'язку та взаємодії, що дозволило сформулювати науково обґрунтовані висновки та узагальнення.

Подана на рецензування наукова праця містить глибокий аналіз досягнень авторки, яка досліджувала: по-перше, основні історико-правові етапи запровадження фінансового моніторингу в Україні; по-друге, систему суб'єктів здійснення фінансового моніторингу та місце в ній Національного банку України; по-третє, коло правових актів діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу; по-четверте, поняття та зміст адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу тощо. Як видно з аналізу цього переліку, під час дослідження авторка спиралася не лише на праці вітчизняних вчених-адміністративістів, але також враховувала досягнення та напрацювання зарубіжних фахівців з адміністративного права, теорії управління, теорії держави і права, фінансового права та інших галузевих правових наук. Більше того, в дисертації вивчено та проаналізовано періодичну літературу, присвячену даній проблематиці, що свідчить про спробу синтезувати поряд з загальноприйнятими поняттями новітні підходи до удосконалення адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкт державного фінансового моніторингу.

Суттєвою є також нормативна та емпірична база проведеного дослідження, яку складають міжнародні договори, а також національне законодавство в частині, що регламентує визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів державного фінансового моніторингу в цілому та Національного банку України та звіти, огляди, презентації, роз'яснення та інші матеріали офіційних національних державно-владних суб'єктів, в тому числі ті, що підготовлені за участі міжнародних організацій щодо проблемних питань застосування окремих адміністративно-правових інструментів запобігання та протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом в цілому та за участі Національного банку України.

Наукова та практична значущість отриманих результатів підтверджена відповідними актами впровадження та полягає в тому, що

сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції використовуються: по-перше, у науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення проблемних питань, пов'язаних із визначенням специфіки діяльності суб'єктів державного фінансового моніторингу в цілому та Національного банку України зокрема (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права); по-друге, у правотворчій сфері – для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує діяльність Національного банку України в якості суб'єкта державного фінансового моніторингу; по-третє, у правозастосовній сфері – для визначення стратегії та вектору взаємодії Національного банку України з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу; по-четверте, у освітньому процесі – для викладання дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», «Фінансовий моніторинг в системі функцій держави» для підготовки лекцій і навчальних посібників із цієї тематики (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ). З позитивного боку слід відмітити той факт, що практична значимість результатів дослідження підтверджена відповідними актами, які містяться у додатках до дисертації.

Наукові положень, висновки та рекомендацій дисертації достатньо повно викладені в анотації та опублікованих працях. Анотації дисертації відповідають її змісту та повністю відображають основні положення і результати дослідження. Дисертацію та анотації оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, досить повно викладено в 11 опублікованих автором працях. Їх зміст, викладений у наукових фахових виданнях та оприлюднений на міжнародних науково-практичних конференціях, відповідає тексту дисертації.

Оформлення дисертації та анотації Ю.С. Козлової відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що

структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою.

Вибрана структура дисертації дозволила авторці послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються визначення особливостей адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. При розбитті розділів основного тексту на підрозділи авторкою дотримані правила пропорційності, не пересіченості, взаємовиключення і неперервності. Здобувачка послідовно виклала матеріал, в основному правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції.

Мета і завдання, визначені авторкою у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені нею, об'єднані провідною ідеєю – обґрунтування особливостей діяльності Національного банку України в якості суб'єкта державного фінансового моніторингу із врахуванням потреб сьогодення.

В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Разом з тим, аналіз дисертації дає підстави **висловити наступні зауваження та надати деякі рекомендації:**

По-перше, в підрозділі 2.2 «Компетенція Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу та організація його діяльності» автор зазначає, що саме компетенція є одним із елементів правового статусу Національного банку України. Робота тільки б виграла, а висновки були більш обґрунтованими, якби авторка приділила увагу питанням співвідношення цієї категорії з категорією «повноваження».

По-друге, незважаючи на досягнення визначеної мети та вирішення поставлених завдань, новизни і актуальності теми дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне зазначити наявність положення, яке потребує додаткового пояснення. Так, серед елементів адміністративно-правового статусу Національного банку України здобувач не виокремлює

такий елемент як гарантії. Під час публічного захисту хотілось би почути пояснення з цього приводу, а також думку здобувачки щодо ознак юридичних гарантій законності діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

По-третє, у цілому позитивно оцінюючи позицію дисертанта щодо виокремлення та змісту функцій Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, але б хотілось би почути позицію здобувача чи достатнього на сьогодні Національний банк України наділений контрольно-наглядовими повноваженнями щодо здійснення державного фінансового моніторингу чи є потреба в їх перегляді? На нашу думку, в сучасних умовах докорінного перегляду інституціональної та функціональної складової державних інституцій, які пов'язані із дією режиму воєнного стану вказаний напрям є вельми актуальним.

По-четверте, на наше особисте переконання, дисертаційна робота дещо перевантажена детальним розглядом суто теоретичних питань щодо сутності та змісту адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що наведені вище дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, які являють нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання і сприяють удосконаленню адміністративно-правового регулювання діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу в цілому та його адміністративно-правового статусу зокрема.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано

достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

У праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Тема дослідження є актуальною, обґрунтування чого є достатнім. Висновки і рекомендації мають достатній рівень наукової новизни, а також репрезентують вирішення поставлених у роботі завдань.

Дисертація Ю.С. Козлової на тему «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Козлова Юлія Сергіївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

проректор з наукової роботи

**Київського університету інтелектуальної
власності і права Національного університету**

«Одеська юридична академія»

доктор юридичних наук, професор

В'ячеслав ТИЛЬЧИК